

Öğrenci Bilgilendirici Metinlerinin Kaynakları ve Medya Unsurlarının Değerlendirilmesi

Mehmet TOK*
Barış KÜÇÜK**

Özet

Medya, günümüz insanının hayatında önemli bir yer tutmaktadır. Özellikle sosyal medyanın gelişimi bu durumu pekiştirmiştir. Birçok insanın gün içinde uzun zaman geçirdiği bir alan olmaya başlayan sosyal medya, takipçilerini hem tüketici hem de üretici bir konuma getirmektedir. Genel medya ve sosyal medyanın insan üzerine etkisi pek çok kişi tarafından sorgulanmaktadır. Bu çalışmada, genel medya ve sosyal medya kaynaklarının, öğrencilerin yazılı anlatımlarını destekleyen kaynaklar arasındaki yeri araştırılmıştır. Durum çalışması desenine göre şekillenen çalışmaya, Çanakkale il merkezinde yer alan Gazi Ortaokulu'nun 8. sınıflarında öğrenim gören 171 öğrenci katılmıştır. Öğrencilere bir yönerge verilerek bilgilendirici metin oluşturmaları istenmiş, elde edilen metinlerde öğrencilerin genel medya ve sosyal medya kaynaklarından beslenme durumları tespit edilmeye çalışılmıştır. Öğrencilerin düşüncelerini desteklemek için kullandıkları kaynaklar incelendiğinde genel medya kaynaklarının çok yoğun etkisi görüldüğü halde, sosyal medya için bu durumun aynı surette söz konusu olmadığı ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yazma becerisi, medya, sosyal medya, bilgilendirici metin, destekleyici cümle

Sources of Student Informative Texts and Evaluation of Media Elements

Abstract

Media covers an important part in the life of modern human beings. In particular, the development of social media has reinforced the situation. The social media that begins to be an area, in which many people spend a long time, brings its followers into a position as both consumers and producers. The influence of general media and social media on people is questioned by

---

*Yrd. Doç. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı

** Araştırma Görevlisi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı

many. In this study, the impact of general media and social media sources among supporting sources, which support students' writing expression skills, were investigated. The study was conducted according to the case study design. The participants of the study consisted of 171 8th grade students that are studying at Gazi Secondary School in the city centre of Canakkale. Giving an instruction, the students were asked to create an informative text and their citations were tried to be identified in the obtained texts. Analyzing the sources that students use to support their thoughts, it was revealed that although the influence of general media tools were observed to be great, it was not true for social media.

Key Words: Writing skill, media, social media, informative text, supporting sentence

Giriş

İletişim yoluyla bilgi ve belge paylaşımı ilk insandan günümüze önemini hiç yitirmeyen bir durumdur. Çağlar ilerledikçe insanın iletişim ve paylaşım kabiliyeti artmıştır. Sözlü dil ile başlayan iletişim macerası yazının icadıyla yeni bir boyut kazanmıştır. Çeşitli süreçlerden geçen iletişim, medyanın gelişimi ile çok hızlı dönüşümler görülen bir alan haline gelmiştir. Teknolojide ardı ardına yapılan devrimler iletişim alanına doğrudan yansımıştır.

Günümüz insanı için iletişim, söz ve yazıdan daha fazlasını ifade etmektedir. Artık iletişimin temel kaynaklarından biri olan medya ile söz, yazı ve çeşitli türlerdeki görsellerin birlikte kullanıldığı yeni bir çağa girilmiştir. Özellikle internet teknolojisindeki gelişmeler insanlara yeni fırsatlar sunmuştur. Yeni internet teknolojileri, insanı pasif bir tüketici konumundan bilgiyi üreten ve ürettiği bilgiyi geniş kitlelerle anında paylaşabilen, aktif bir model konumuna getirmiştir.

Çağımıza "bilgi çağı" adının verilmesi dikkat çekicidir (Alberts ve Papp, 1997). İletişimin kolay ve ucuz hale gelmesi insanları bilgi paylaşımı ihtiyacının rahatlıkla giderebilmesini sağlamıştır. Medyanın hızlı yükselişinin hayata yansımaları çok çabuk görülmüştür. Bu yansımaların net görüldüğü ve hayatımızın içine en çok giren medya alanlarından biri de sosyal medya olmuştur. Farklı türde ve özelliklerde olan sosyal medya alanlarındaki ortak özellik, insanların kendileri ile ilgili veya farklı konularla ilgili görüşlerini ifade eden paylaşımlarda bulunabilmesidir. Sosyal medya, kısa sürede büyük bir etki alanı oluşturmaya imkân tanımaktadır. Bu durum, onu cazip hale getiren yönlerden biridir.

Büyük gelişim kaydeden medyanın insan hayatının neresinde olduğu sorusu son zamanlarda daha güçlü sorulmaya başlanmıştır (Blank, 2013). Hem genel medyanın hem de sosyal medyanın insanları besleyen bir

kaynak olduğu üzerinde belirgin bir görüş varken, bu etkinin hangi alanlarda ve ne düzeyde olduğu merak konusudur. Bu çalışma, 8. sınıf öğrencilerinin yazılı anlatımda beslendikleri genel medya kaynaklarının analizi ve bu kaynaklar arasında sosyal medyanın yerini araştırmak amacıyla gerçekleştirilmiştir.

1.1. Sosyal Medya ve Sosyal Medyanın Günümüz Dünyasına Etkisi

Bütün toplumlarda insanlar sembolik içeriklerle iletişimde bulunurlar. Dilin ve dili destekleyici jestlerin kullanımından bilgisayar teknolojisindeki son gelişmelere kadar sembolik içeriklerin üretilmesi, depolanması ve dağıtılması toplumsal yaşamın merkezî noktalarından birini oluşturuyordu (Thompson, 2008: 25). Geçmişte iletişim ve medya denildiğinde daha çok sözlü iletişim, yazılı ve basılı metinler akla geliyorken bugün, iletişim ve medya terimleri duyulduğunda ilk aklımıza gelen, dünya genelinde yayılmış olan iletişim amaçlı teknolojik ürünlerdir.

1990'ların ortalarından itibaren gelişen e-mail mesajlarını ve internet sitelerini 21. Yüzyılın ilk çeyreğinde sosyal medya ve mobil cihazların yükselişi izlemiştir. 20 yüzyılda bilgi, kâğıtlar vasıtasıyla bir kısım insanla paylaşılıyorken günümüzde zaman ve kitle kısıtlaması olmadan çok sayıda sosyal ağlar sayesinde milyonlara sunulabilmektedir (Hook ve Taht, 2011).

Sosyal medya, günümüzde ülkemizde ve dünya genelinde kullanıcı sayısı bakımından büyük artış görülen alanlardan biridir. Son istatistiklere göre "Facebook" adlı sosyal paylaşım sitesinin kullanıcı sayısı 2013 itibarıyla 1 milyarı aşmıştır (www.statisticbrain.com). Dünya nüfusuna göre bu yüksek bir orandır. Sosyal medyanın tüm toplumda olduğu gibi okul çağı çocukları arasında da gittikçe yaygınlaştığı gözlenmektedir.

Sosyal medya, e-mail ve diğer bilgisayar kaynaklı iletişim araçlarına kıyasla kayda değer derecede bazı farklı karakteristik özellikler gösterir (Hauptman ve Steger, 2013). Diğerlerinden farklı olarak sosyal medya, hem ikili hem çoklu ve eş zamanlı bilgi ve belge paylaşımını mümkün kılar. Sosyal medyada birey, her türlü bilginin hem alıcısı hem de üreticisi konumunda olabilmektedir. Bilginin çok hızlı yayılabilmesine imkân sağlayan, kolay ve ucuz bir yol olan sosyal medya (Bryer, 2013; Blank, 2013) bir yandan da bilginin doğruluğunun kontrolünü zorlaştırmaktadır.

Sosyal ağlara katılmak için öncelikle bir kullanıcı hesabı oluşturmak gerekmektedir. Bu hesaplar kişisel bilgilerin bir listesini içerir. Gerçek isim

kullanılabildiği gibi sahte isim de kullanılabilmektedir. Profilde, fotoğraf ve videolar, memleket ve yaşanan yer, iş ve eğitim bilgilerinin yanı sıra dini inanç ile etnik köken bilgisi de bulunabilmektedir (Dwyer, Hiltz ve Passerini, 2007). Hep daha fazla şeffaflığı salık veren sosyal medyanın özel hayata ve özel hayatın ifşasının yaygınlaşmasına etkisi belirgindir.

Son yıllarda, milyonlarca internet kullanıcısı, gün içinde çok sayıda sosyal ağ ve sosyal medya sitelerini ziyaret etmektedir. Bu alanlar, ücretsiz olarak birçok arkadaş ve eş-dost ile çevrimiçi ve çevrimdışı iletişim kurma veya fotoğraf, video, yer imi, blog gibi pek çok içerik oluşturma ve paylaşma şeklinde avantajlar sağlamaktadır (Kim, Jeong ve Lee, 2010). Sosyal medya, kullanıcıların diğer üyelerle bağlantı kurarak sosyal ilişkiler inşa etmesine yardımcı olur. Kullanıcılar arkadaşlarıyla etkileşim halinde olurken siber alanda yeni insanlarla da tanışabilirler. Bunun yanında çeşitli servisler sayesinde görüş alış-verişinde bulunmaları da mümkündür (Kwon, Min, Geringer ve Lim, 2013).

Kietzman, Hermkens, McCarthy ve Silvestre'a (2011) göre sosyal medyanın yedi temel fonksiyonu vardır. Bu fonksiyonlar şu şekildedir: 1) Kimlik Kazanma, 2) İletişim-sohbet imkânı, 3) Paylaşım yapma, 4) Erişilebilirliğin artması, 5) Sosyal ilişkileri geliştirme, 6) Ün ve itibar kazanma, 7) Grup ilişkilerini geliştirme.

Genel olarak elektronik ortamlardaki iletileri anlamlandırma ve elektronik ortama yönlendirilmiş ileti oluşturma süreci olarak tanımlayabileceğimiz elektronik okuryazarlığın (Kurudayıoğlu ve Tüzel, 2010) gelişmesinde sosyal ağ kullanımının önemli bir etkisi vardır. Üyeler, sosyal medya sayesinde elektronik okuryazarlığın birçok formuyla doğrudan yüz yüze gelmektedirler.

Sosyal medyayı kullansak da kullanmasak da 21. yüzyılda toplumu ve hayatımızı şekillendiren önemli bir buluş olduğu açıktır. Son döneme damgasını vuran bu buluşun getirilerinin yanında götürüleri de mevcuttur. Ancak olumsuz özelliklerin de insanların denetiminde gerçekleştiği de bir gerçektir (Güngör, 2011). İnsan eliyle meydana gelen etkinin kontrolünün yine insanlar tarafından yapılması mümkün olabilir. Tüm internet teknolojileri gibi sosyal medyanın bilinçli kullanımı, insanın eğitilmesini gerektiren bir durum olduğu için, medya okuryazarlığı eğitiminin kapsamına sosyal medyanın da alınması gerekli görünmektedir.

1.2. Türkçe Öğretiminde Bilgilendirici Metinler

Bilgilendirici metinler eğitim alanında olduğu gibi günlük hayatımızda da en çok karşılaştığımız metin türlerindedir. Gün içinde aktif bilgi aktarımı sağladıkları gibi uzun vadeli teorik ve pratik bilgilerin

kazanılmasında önemli rol oynarlar. Bilgilendirici metinler temel işlevi bilgi ve beceri kazandırmak olan metinlerdir.

“Bilgilendirici metin” terimi yaygın bir kullanımken bir başka kullanımda “kurgusal olmayan (non-fiction) metin”dir (Greene, 2012; Başaran ve Akyol, 2009). Bu ifade daha çok kurgusal yapı içeren hikâye edici metinlerden bilgilendirici metinlerin farklılıklarının ifade edilmesi için kullanılır. Bu tip metinler, öğrencilere dünya hakkında somut bilgiler aktarırlar; tarihsel, bilimsel ve teknik bilgiler ile terimler içerirler. Bilgilendirici metinler, tipik bir şekilde neden-sonuç, üstünlük-zıtlık ve sorun-çözüm gibi yapılar üzerine inşa edilirler ve içerisinde alt başlıklar, koyu yazılmış yerler ve geniş kelime hazinesini barındırırlar. Ayrıca grafikler, çizelgeler, haritalar ve dijital kaynaklarla zenginleştirilebilirler (Greene, 2012).

Akyol’a (2013) göre bilgilendirici metinler yapı bakımından hikâye edici metinlerden farklıdır. Üzerinde açık bir uzlaşma olmamasına rağmen genellikle beş temel başlık altında incelenirler: 1) Tanımlama, 2) Kronolojik Sıralama, 3) Karşılaştırma ve kıyaslama, 4) Sebep-sonuç ilişkisi, 5) Problem çözme.

Tanımlamada bir varlık, kavram veya olgu öz bir biçimde ifade edilir, bazen de örnekler aracılığıyla tanım desteklenir. Kronolojik sıralamada ise aşamalı bir süreç vardır. Anlatım mantıksal bir sıralama içerisinde verilir. Karşılaştırma ve kıyaslamada en az iki veya daha fazla düşüncenin birbirine göre durumları, benzer ve zıt özellikleri ele alınır. Sebep-sonuç ilişkisi kurulması yine bilgilendirici metinlerin öne çıkan özelliklerinden biridir. Sebep sonuç durumu, bir durumun diğer bir durumu etkileyerek ortaya yeni bir anlam çıkarmasıdır. Problem çözme ise bir problem durumunun sistematik bir şekilde işlenerek çözüme ulaştırılmasıdır.

Anadili eğitiminde bilgilendirici metinler oldukça önemlidir. Öğrenciler, birçok eleştirel yazma becerisini kazanmak için bilgilendirici metinlere ihtiyaç duyar (Rowe, 2012; Correia, 2011; Hall ve Sabey, 2007; Duke, 2004). Kişisel ve sosyal hayatımız öncelikli amacı bilgi aktarımı olan metinlerle çevrilidir (Duke, 2004). Hayatımızın her aşamasında karşılaştığımız bu tip metinler okul ve okul dışında kalan alanda yani iş ve sosyal bağlardaki başarı için de önemlidir (Baker vd., 2011; Hall ve Sabey, 2007; Duke, 2004). Çünkü öğrenciler derslere ve sınavlara hazırlanırken çoğunlukla bu tip metinler içeren kaynakları kullanmaktadırlar. Okul

dışındaki hayatlarında da bilgilendirici metin türüyle sık sık karşılaştığı için bu metinleri doğru anlamak, iyi analiz etmek gereklidir.

Esasen bütün metin türleri bilgi içerir. Farklı tür ve biçimdeki metinler bilgi edinmek ve anlamayı sağlamak için okunabilir. Buradaki ayırıcı noktalardan en öne çıkanı, bilgilendirici metinlerin araştırmaya ve araştırma literatürüne dayalı olmasıdır (Maloch ve Bomer, 2013). Bilgilendirici metnin içinde bir veya birden fazla soru ve çözümleri gizlidir. Bu soruların çözümü ise belli bir araştırma ve yorumlama sürecinin sonunda ortaya çıkmaktadır.

1.3. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, ortaokul öğrencilerinin yazılı anlatımlarında örnekleme, karşılaştırma, benzetme, tanık gösterme, alıntı yapma vb. düşüncelerini geliştirme yolları olarak sosyal medyadan yararlanma durumlarını ortaya koymaktır. Bu bağlamda şu alt sorulara cevap aranacaktır:

1. Öğrencilerin yazılı anlatımları incelendiğinde düşüncelerini açıklamada destekleyici olarak kullandıkları yazılı (gazete, dergi, kitap vb.), sözlü (günlük hayattaki sözlü iletiler) ve medya kaynaklarından yararlanma durumları nasıldır?
2. Öğrencilerin, metinlerinde düşüncelerini açıklamak amacıyla sosyal medya kaynaklı bilgileri kullanma durumları nasıldır?

2. Yöntem

2.1. Araştırmanın Modeli

Çalışma, nitel araştırma yaklaşımlarından durum çalışması yöntemi ile desenlenmiştir. Durum çalışmasında, bir olgu kendi doğal düzeni içerisinde derinlemesine incelenir (Bhattacharjee, 2012: 93). Durum çalışmalarında, diğer nitel araştırma yöntemlerinde olduğu gibi anlam ve anlayışın sorgulanması söz konusudur (Merriam, 2013: 39). Bu çalışmada, ilköğretim 8. sınıf öğrencilerinin bilgilendirici metin yazımında beslendikleri kaynakların ortaya çıkarılması amaçlandığından durum çalışması yönteminin uygun bir yöntem olduğu düşünülmüştür.

2.2. Araştırmanın Çalışma Grubu

Çalışma, Çanakkale il merkezinde bulunan Gazi Ortaokulu'nda öğrenim gören 171 öğrencinin katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya, Gazi Ortaokulu'nda 8-A, 8-B, 8-C, 8-D, 8-E ve 8-F sınıflarında öğrenim gören 205 öğrenciden evlerinde internet bağlantısı olan gönüllü 171 öğrenci katılmıştır. Araştırma katılımcılarının belirlenmesi, amaçlı örnekleme

türlerinden ölçüt örnekleme göre yapılmıştır. Ölçüt örneklemede önceden belirlenmiş bir dizi ölçütün karşılanması söz konudur (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 87). Bu amaçla, çalışma yapılan okulda, ilköğretimin son basamağı olan 8. sınıf öğrencilerinin daha zengin veri sağlayacağı düşünülmesi, çalışmaya katılan öğrencilerin evlerinde internet olması, gönüllülük esasına uyulması düşünülerek çalışma grubu oluşturulmuştur.

2.3. Veri Toplama Aracı ve Süreci

Yazılı Anlatımlar

Çalışmada, veri toplama aracı olarak öğrencilerin yazdıkları bilgilendirici metinler kullanılmıştır. Öğrencilerden yazılı olarak düşüncelerinin alınmasında amaç, onlara zaman tanıyarak daha geniş boyutlu düşüncelerine ve araştırma yapmalarına imkân sağlamaktır. Çalışmada, öğrencilerin farklı kaynaklardan yararlanabilme durumları ölçüldüğü için yazdırma yönteminin amaca uygun olduğu düşünülmüştür. Araştırma öncesinde öğrencilere, “Günümüzde sizin en çok rahatsız eden sorunlar nelerdir?” sorusu yöneltilerek bir hafta içerisinde farklı kaynaklardan düşüncelerini destekleyerek metinlerini oluşturmaları istenmiştir. Genel bir sorunun sorulmasındaki amaç, öğrencilerin dar kalıplara sıkışmadan daha özgürce araştırma yaparak, farklı kaynaklardan veri elde ederek metinlerini oluşturmalarına imkân tanımaktır.

Görüşme

Öğrenci metinleri üzerinde yapılan betimsel analiz sonucunda net bilgiye ulaşılamayan durumlarda ikinci veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme kullanılmıştır. Görüşme, önceden belirlenmiş bir amaç doğrultusunda yapılan soru sorma ve yanıtlama tarzına dayalı karşılıklı etkileşimli bir iletişim süreci olarak tanımlanmaktadır (Stewart ve Cash, 1985: Akt. Yıldırım ve Şimşek, 2008). Öğrencilerden 37’si ile kâğıtlarındaki destekleyici cümlelerin kaynakları konusunda görüşülmüş, öğrencilerin tespit edilen destekleyicileri kullanırken hangi kaynaktan yararlandığı öğrenilmiştir.

Araştırma, 2013-2014 eğitim ve öğretim yılının ilk döneminde Aralık ayı içerisinde gerçekleştirilmiştir.

2.4. Veri Analizi

Öğrencilerin yazılı kompozisyon kâğıtlarından elde edilen veriler, betimsel analiz tekniğine uygun olarak incelenmiştir. Betimsel analiz dört basamaktan oluşur. Bunlar; bir çerçeve oluşturma, tematik çerçeveye göre

verilerin işlenmesi, bulguların tanımlanması ve bulguların yorumlanmasıdır. Bu yaklaşımda elde edilen veriler önceden belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır. Betimsel analizde doğrudan alıntılar yapılarak örnekler verilmesine sık rastlanır. Bu yaklaşımda temel amaç elde edilen bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış biçimde sunmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 224). Bu amaç doğrultusunda öğrenci metinlerine betimsel analiz uygulanmış ve çeşitli veriler elde edilmiştir.

3. Bulgular ve Yorum

3.1. Öğrencilerin Yazılı Anlatımlarında Düşünceyi Desteklemek Amacıyla Yazılı, Sözlü ve Medya Kaynaklarını Kullanma Durumlarına İlişkin Bulgular ve Yorum

Yapılan betimsel analiz sonucunda 171 öğrenciden 79'unun bilgilendirici metinlerinde öğrencilerin düşüncelerini desteklemek en az 1 destekleyici kaynak kullandığı tespit edilmiştir. Tablo 1'de öğrencilerin destekleyici kullanma durumları gösterilmiştir.

Tablo 1. Yazılı Anlatımlarında Destekleyici Kaynak Kullanan Öğrenci Sayısı

<i>Destekleyici Kaynak Kullanan Öğrenci Sayısı</i>	<i>Destekleyici Kaynak Kullanmayan Öğrenci Sayısı</i>	<i>İncelenen Yazılı Anlatım Toplamı</i>
79	92	171

Araştırmada 79 öğrencinin toplam çeşitli kaynaklardan 114 destekleyici kullandıkları tespit edilmiştir. Kâğıt bazında kullanılan destekleyici sayıları Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2. Öğrencilerin Destekleyici Kaynak Kullanma Durumları

<i>Destekleyici Kaynak Kullanan Öğrenci Sayısı</i>	Kullanılan Destekleyici Kaynak Sayısı	1 Kaynak Kullanan	2 Kaynak Kullanan	3 ve Daha Fazla Kaynak Kullanan
79	114	51	21	7

Öğrencilerin metinlerinde destekleyici kullanırken yazılı, sözlü ve medya kaynakları olmak üzere 3 farklı kaynaktan faydalandıkları görülmüştür. Bu kaynaklara göre destekleyici sayıları Tablo 3'de gösterilmiştir.

Tablo 3. Öğrencilerin Düşüncelerini Destekleyici Kaynakların Dağılımı

Kullanılan Destekleyici Kaynak Sayısı	Yazılı Kaynaklar	Sözlü Kaynaklar	Medya Kaynakları
--	-------------------------	------------------------	-------------------------

Sözlü Kaynaklar

Öğrenci metinlerinde 9 kez sözlü kaynaklardan yararlanılarak destekleyici ifadeler kullanıldığı görülmüştür. Sözlü kaynakları daha çok aile bireyleri ve öğretmenlerin konuşmalarının oluşturduğu belirlenmiştir. Sözlü kaynakların kullanıldığı bazı örnekler aşağıda verilmiştir:

“Siyasette Olumsuzluk” başlıklı öğrenci metnindeki şu ifadeler sözlü kaynaklara örnektir: “Avrupa Birliği diye bilinen heyete girince bir fazlalaşma olmadığı gibi gerileme olacak. Zaten gün geçtikçe geriye gidiyoruz” (M83)¹. Öğrenci bu ifadeleri aile bireyleri arasındaki bir konuşmada duyarak aktardığını belirtmiştir (G3).

Bir diğer örnekte “Teknolojinin Yanlış Kullanımı” başlıklı metni yazan öğrenci öğretmeninden duyduğu bir atasözünü ona mâl ederek metnine aktarmıştır: “Televizyonda insanlar boşa zamanlarını harcıyorlar. Türkçe öğretmenim Tarık Hakan Yıldız’ın da dediği gibi “vakit nakittir” (M77).

Başka bir öğrenci “Düzenli İnsanlar” başlıklı metninde öğretmenin bir sözünü kullanmıştır. “Bazı öğrenciler gerçekten çok düzensiz. Sınıfta her şeyi dağıtıyorlar. Öğretmen o kadar uyarıyor “Düzenlilik insanın karakteri olmalıdır” diye” (M24).

Yazılı Kaynaklar

Öğrenciler yazılı kaynaklardan yararlanarak toplam 21 destekleyici kullanmıştır. Bu kaynaklar arasında ders kitaplarının öne çıktığı görülmüştür. Yazılı kaynaklardan faydalanılarak kullanılan destekleyicilerden bazıları aşağıda örnek olarak verilmiştir.

“Çevre Kirliliği” başlıklı metni yazan öğrenci şu tanımlı yapmıştır: “Çevre insanların ve diğer canlıların yaşamları boyunca ilişkilerini sürdürdükleri ve karşılıklı olarak etkileşim içinde buldukları fiziki, biyolojik, sosyal, ekonomik ve kültürel ortamdır” (M142). Öğrenci bu tanımlı ders kitabından yararlanarak yaptığını belirtmiştir (G12).

Bir diğer örnekte ise “Sömürgecilik” başlıklı metni yazan öğrenci, şu ifadeleri ders kitabından yararlanarak yazdığını belirtmiştir (G9): “19. Yüzyıldan sonra sömürgecilik manda ve himaye adını aldı. Bu sömürge uygulayan ülkelerin bunu modern bir yapıya dönüştürmelerinden kaynaklanmaktaydı” (M97).

“Uzun Yaşam” başlıklı metinde kullandığı destekleyiciyi bir dergiden faydalanarak yazdığını belirten bir öğrenci şu ifadeleri kullanmıştır (G30):

¹ Öğrenci metinleri “M”, görüşmeler “G” harfi ile sembolleştirilmiştir.

“İnsanların çoğu hastalıklar yüzünden erkenden ölebiliyor. Ancak yeni bir cihaz geliştirmişler. Artık insanlar hasta olmadan geçirebilecekleri hastalıklar bulunabilecekmiş. Bulunursa insanlar ona göre dikkatli yaşar daha sağlıklı olurlar” (M117).

Medya Kaynakları

Öğrencilerin yazdığı bilgilendirici metinlerde 74 defa medya kaynaklı destekleyici kullanıldığı görülmüştür. Metinlerdeki destekleyici kaynaklar arasında medya kaynaklarının sözlü ve yazılı kaynaklara göre çok yoğun bir şekilde kullanılması dikkat çekmiştir. Katılımcıların bir kısmı, *“haberlerde gördüm”, “bir internet sitesinde okudum”, “reklamlarda görüyoruz”* vb. ifadelerle doğrudan faydalandıkları kaynaklara işaret ederken, bir kısmı ise kaynağını belli eden ifadeler kullanmakla birlikte destekleyici olarak kullandıkları bilgiyi nereden edindiklerini net olarak belirtmemişlerdir. Bu durumlarda görüşme yoluyla kaynaklar tespit edilmiştir. Öğrencilerin medya kaynaklarından faydalanarak kullandıkları destekleyici ifadelerden bazı örnekler aşağıda verilmiştir.

“İrkçılık” başlıklı metni yazan öğrenci şu ifadeleri kullanmıştır: *“Bence bu dönemde olan en büyük sorunlardan biri de ırkçılık. Televizyonlarda görüyoruz. Maçta ırkçı tezahürat mağduru olan futbolcu maçı terk etti. Bu adam doğarken beyaz ya da siyah olacağını seçmiyor.”* (M50).

“Kadına Şiddete Son!” başlıklı metinde öğrenci, haberlere yansıyan bazı olaylara değinmiştir: *“Kadına şiddet haberleri fazlaca duyuldu ve fazla canımızı sıktı. Bakanlar bunun için birkaç görüşme ve yasa tasarısı hazırlasa da halen yeterli bir uygulamanın olmadığı haberlere yansıyan ve şiddet gördüğü için ölen kadınlardan belli oluyor”* (M81).

Bir başka öğrenci ise *“Yeni Nesil”* başlıklı metninde medyadan edindiği bilgileri kullanmak yerine doğrudan, medyanın bir parçası olan televizyon programları üzerine yorum yapmıştır. *“Günümüzde küçük çocukları çok saygısız buluyorum. Çoğu umursamaz tavır içindeler. Bu olayda etki payı en yüksek olan şey TV programlarıdır bence. Program içerikleri saçma ve boş, içinde milli değer ve kültürlerimiz olmayan diziler, argo ve küfür içerikli programlar yayına koyuluyor. Çocuklar küçük yaşta şiddete meyilleniyor. Argoyu normal sanıp her yerde argo konuşuyorlar. Yaşlılara saygı göstermeleri gerekirken umursamıyorlar”* (M68).

“Günümüz Dünyasında Rahatsız Edici Sorunlar” başlıklı metindeki: *“Türkiye’de çeşitli dinsel ve etnik kimlik talepleri ve bu bağlamda ortaya çıkan siyasal polemikler hep küreselleşmenin doğurduğu etkilere tepkilerdir. Hrant Dink’e yapılan suikast olayını buna örnek verebiliriz”* şeklindeki ifadeler yine medya kaynaklı bir örnek olarak belirlenmiştir (M49).

Öğrencilerin bazıları medya kaynaklı bilgilerini yazılarına aktarıken kaynak belirtmemiştir. Analiz ve görüşmeler sonucunda kaynak belirtilmeyen bölümlerdeki bilgilerin hangi kaynaktan edinildiği öğrencilere sorularak tespitler yapılmıştır. Bu şekilde metin içinde kaynağı belirtilmeyen medya kaynakları kullanılan destekleyici ifadelerle ilgili örnekler aşağıda verilmiştir.

Metnine “Temiz Çevre, Temiz Gelecek” başlığını veren bir öğrenci, internette gördüğünü belirttiği bir olayı örnek vermek amacıyla kullanmıştır (G16): “Ağaçları kesilmesi, sanayi atıkları, kimyasal silahlar, orman yangınları, bilinçsizce avlanmalar, petrol gibi nedenler çevre kirliliğine neden olur. Buna en yakın olarak bugünlerde gündemden düşmeyen Kazdağları’nda siyanürlü altın arama işini gösterebiliriz” (M21).

“Katliam” başlıklı metni yazan öğrenci: “Günümüz sorunları o kadar fazla ki; mesela 9 günlük bayram tatilinde iki aylık bebeği evde bırakıp giden ve mazereti de “ o kendine bakabilirdi” diyen bir insandan bahsediyorum”(M45) ifadeleriyle metnini medyada gördüğü bir haberden yararlanarak güçlendirdiği görülmüştür (G19).

3.2. Öğrencilerin Metinlerinde Düşüncelerini Açıklamak Amacıyla Sosyal Medya Kaynaklı Bilgileri Kullanma Durumlarına İlişkin Bulgular ve Yorum

Öğrenciler metinlerinde 74 medya kaynağından faydalanırken bunlardan 66’sı genel medya kaynaklarından 8’i ise sosyal medya kaynaklarından olmuştur. Tablo 4’de medya kaynaklı destekleyici dağılımı verilmiştir.

Tablo 4. Öğrencilerin Kullandıkları Medya Kaynaklı Destekleyicilerin Dağılımı

Kullanılan Toplam Medya Kaynakları	Genel Medya Kaynakları	Sosyal Medya Kaynakları
74	66	8

“Ön Yargı” başlıklı metindeki şu ifadelerin sosyal medyaya dayandığı görülmüştür. Öğrenci Twitter adlı sosyal paylaşım sitesini kaynak olarak kullanmıştır: “Yaklaşık 2-3 gün önce twitter’a girdim. “Kız 120 kilo” diye hashtag başlatmışlar. Kilolu insanlarla dalga geçmek doğru mu? Belki de o kilolu insanlar hakkında bilmediklerimiz var. Belki o hashtag’ler, insanların yüzüne söyledikleri “şişman” kelimesinden dolayı psikolojik tedavi görüyorlar” (M54).

“Bilinçsiz Dünya” başlıklı metinde öğrenci, Facebook adlı sosyal paylaşım sitesinde okuduğunu belirttiği bir olayı metninde kullanmıştır

(G13): *“Afrika’daki insanlar hep ölüyor. Mesela bir Afrikalı çocuk açlıktan ölüerken bir haberci geliyor. Onu orada öyle görüyor. Fotoğrafını çekiyor. Fakat onu yanına alıp götürmüyor. Bu yüzden o çocuk ölmek zorunda kalıyor. Ve o haberci bir süre sonra o olay yüzünden intihar ediyor”* (M63).

Bir diğer örnekte öğrenci, “Sorunlu Evren” başlığını verdiği metinde sosyal medyayla ilgili eleştiride bulunurken: *“Bir diğer etmense sosyal medyanın aşırı kullanımı olabilir. İnsanlar kendi fotoğrafını çekip internete koymaktansa yapabilecek daha faydalı işler bulabilirler bence.”* ifadelerini kullanarak sosyal medyayı metninde işlemiştir (M88).

“Hızlı Adam” başlığını verdiği metinde bir öğrenci Facebook adlı sosyal paylaşım sitesindeki bir paylaşımda gördüğü Albert Einstein’a ait sözü kullanarak metnini desteklemiştir (G23): *“Matematik, kimya, biyoloji Albert Einstein’ın dediği gibi bizi sadece A noktasından B noktasına götürür. Hayal gücü ise her yere”* (M102).

“Açlık” başlıklı metnin yazarı olan öğrenci Twitter isimli sosyal paylaşım sitesinde gördüğü bir kampanyadan etkilenerek yazısında bu kampanyadan bahsetmiştir. *“Twitter’daki paylaşımları görene kadar durumun bu kadar kötü olduğunu bilmiyordum. Suriye’de zor durumda olan insanların resimlerini gördüm ve çok üzüldüm. Resimlerin altında mesaj adresi vardı. Bir mesaj atarak yardım yapabiliyormuşuz. Bence en azından bunu yapabiliriz”* (M63).

4. Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Teknolojinin ilerlemesiyle farklı kimliklere ve özelliklere bürünen medyanın hayatla iç içe geçmişliği günden güne artmaktadır. Bazı durumlarda medyanın bir araç olmaktan da çıkıp amaç durumuna gelmesi bile söz konusu olmaktadır. Medyadaki dönüşümlerle, onun amaçları gibi işlevlerinin de değişmeye başlaması söz konusudur.

Thompson (2008: 56), medya kaynaklarının tümünün, toplumsal yaşamın zamansal ve mekânsal alanlarında önemli bir ağırlığa sahip olduğunu belirtir. Çalışmaya göre, öğrencilerinin yazılı anlatımlarını desteklemek amacıyla yazılı ve sözlü kaynaklara oranla yoğun bir şekilde medya kaynaklarına yöneldiğinin görülmesi, günümüzde bilgi akışının ve düşüncelerin genel olarak medya kaynaklı olduğunu ortaya koymuştur. Çalışmanın verileri genel olarak öğrencilerin düşüncelerini yönlendirmedi medya kaynaklarının önemli bir oranda ağırlığı olduğu fikrini desteklemiştir.

Öğrenciler, düşüncelerini desteklemek için genel medya kaynaklarından edindikleri bilgileri sıkça kullanmışlardır. Bunun yanında örnek vermek amacıyla medyadan öğrendikleri bazı olayları da metinlerine aktardıkları görülmüştür. Bu anlamdaki birincil kaynağın televizyonlardaki

haber programları olması dikkati çekmektedir. Öğrenci metinleri, onların gündemi (ülke ve dünya genelinde olan olayları) ciddi anlamda takip ettiklerini göstermektedir. Çocukların birçoğu toplumsal konuları medya kanalıyla yakından takip etmekte, bu konular üzerine çeşitli fikirler geliştirerek bunları yazılı olarak ifade edebilmektedirler. Şirin'e (2006) göre çocukları en çok etkileyen medya televizyondur. Araştırmada da Şirin'in iddiasına paralel bir durum gözlenmiştir. Öğrencilerin televizyonda izlediklerinden büyük oranda etkilendikleri görülmüş, bu durum onların oluşturduğu bilgilendirici metinlere açık bir şekilde yansımıştır.

Son yıllarda gittikçe yaygınlaşan medya alanlarının başında sosyal medya gelmektedir. Kullanıcıların hem tüketici hem de üretici olmasına imkân sağlayan *web 2.0* teknolojisinin gelişmesiyle etkisi artan sosyal medya, neredeyse internet kullanan her kişinin takip ettiği, paylaşımlarda bulunduğu bir ortam haline gelmiştir. Sosyal medya bilginin büyük bir hızla yayılmasını sağlamış ve toplumsal dönüşümlere zemin hazırlayan sacayaklarından biri olmaya başlamıştır.

Sosyal medyada bilgiler çabuk yayılmakta ve çabuk tüketilmektedir. Kısa sürelerde birçok bilgiyle karşılaşan bireylerin bunları algılama ve hayata yansıtma düzeyleri farklı farklıdır. McEachern (2011) sosyal medyanın yazma becerisi üzerinde etkili olduğunu iddia etmiştir. Onun çalışmasında daha çok, sosyal medya kullanımının öğrencilerin metin oluşturabilmesine genel anlamda olumlu bir katkısı olduğu, öğrencilerin kendilerini yazıyla ifade etmesini geliştirdiği yönündedir. Sosyal medyanın metin yazarken bilgi kaynağı olarak kullanımından bahsetmemiştir. Çalışmamızın sonuçları, 8. sınıf öğrencilerinin yazma kaynağı olarak sosyal medyadan çok televizyon ve internet gibi genel medya kaynaklarından faydalandığını göstermiştir. Bu anlamda sosyal medya, yazma becerilerinde düşünceyi desteklemek için kullanılan kaynak bakımından tüm medya birimleri arasında en az etkiye sahip olan alan olarak görünmektedir.

Göngör (2011), sosyal medyanın insan hayatını ve düşünce yapısı derinden etkileyen bir buluş olduğunu vurgulasa da öğrenci metinlerine bakıldığında bu etkinin her alan ve düzeyi kapsamadığı görülmüştür. Sonuçlara göre, sosyal medyanın yazmada kaynak olarak kullanılması sınırlıdır. Öğrencilerin yazma kaynakları arasında sosyal medyanın çok az düzeyde olması burada üretilen bilginin öğrencinin düşünsel alanında fazla etkili olmadığı göstermektedir. Sosyal medyadaki veri bombardmanı, öğrenciler için anlık bilgiler sağlarken bunların zihinde çok kalıcı olmadığını söylemek mümkündür. Sosyal medya verilerinin öğrenciler tarafından

referans kaynağı olarak kullanımının çok sınırlı olmasının bu kaynakların yapısal durumundan kaynaklanabileceği gibi öğrencilerin algı durumlarının da bunda etkili olabileceği söylenebilir. Sosyal medya, günümüzde önemli bir kavram olmasına rağmen öğrencilerin yazma ve görüşlerini destekleme becerileri üzerinde televizyon ve internet sitelerinin etki düzeyine henüz sahip olmadığı görülmüştür.

Genel olarak öğrencilerin bilgilendirici metin yazımında yetersiz oldukları ve düşüncelerini destekleme konusunda güçlük yaşadıkları dikkati çekmiştir. Bazı öğrenci metinlerinde bilgilendirici metin özellikleri ile edebî metin özelliklerinin birlikte görülmesi öğrencilerin önemli bir kısmının metin türü ayrımı konusunda yeterli bilinç düzeyinde olmadığını göstermiştir.

Çalışma sonucunda aşağıda belirtilen hususlar araştırmacılara öneri olarak sunulmuştur:

- Öğrencilerin düşüncelerini temellendirmede medyanın farklı türlerinin etki düzeyleri araştırılabilir.
- Sosyal medyanın diğer temel dil becerileri ve öğrencilerin algıları üzerine etkisi incelenebilir.
- Düşüncelerin medya kanalıyla etkili bir şekilde desteklenebilmesi için ders içeriklerinde bazı düzenlemeler yapılabilir.
- Öğrencilere bilgilendirici metin yazımında kaynak kullanımı ve düşünceyi destekleme yolları ile ilgili eğitim verilebilir.

Kaynaklar

- Akyol, H. (2013). *Türkçe Öğretim Yöntemleri*, Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Alberts, D. S. ve Papp, D. S. (Eds.) (1997). *The Technologies of the Information Revolution*, CCRP Publication Series.
- Baker, L. ve Diğerleri. (2007). Children's Comprehension of Informational Text: Reading, Engaging and Learning, *International Electronic Journal of Elementary Education*, 4(1), 197-227.
- Başaran, M. ve Akyol, H. (2009). Okuduğunu Anlama ve Metne Karşı Geliştirilen Tutum Üzerinde Metnin Bilgi Verici veya Hikaye Edici Olmasının Etkisi, *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(1), 11-23.
- Bhattacharjee, A. (2012). *Social Science Research: Principles, Methods and Practices*,

http://scholarcommons.usf.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1002&context=oa_textbooks adresinden 20.12.2013 tarihinde erişildi.

- Bryer, T. A. (2013). Designing Social Media Strategies for Effective Citizen Engagement A Case Example and Model, *National Civic Review*, Spring 2013, 43-50. DOI: 10.1002/ncr.21114
- Blank, G. (2013). Blurring the Boundaries: New Social Media, New Social Science, *International Journal of Market Research*, 55(3), 461-465. DOI: 10.2501/IJMR-2013-040
- Correia, M. P. (2011). Fiction vs Informational Texts: Which Will Kindergartners, *Young Children*, November 2011, 100-104.
- Dwyer, C.; Hiltz, S. ve Passerini, K. (2007). Trust and Privacy Concern Within Social Networking Sites: A Comparison of Facebook and MySpace, *Proceedings of the Thirteenth Americas Conference on Information Systems*, Keystone, Colorado, August 09-12-2007.
- Duke, N. K. (2004). The Case for Informational Texts, *Educational Leadership*, March, 40-44.
- Facebook Statistics (2013). <http://www.statisticbrain.com/facebook-statistics/> adresinden 25.12.2013 tarihinde erişilmiştir.
- Greene, K. (2012). Common Core: Fact vs. Fiction, *Scholastic Instructor*, Fall 2012, 23-27.
- Güngör, N. (2011). *İletişim/ Kuram ve Yaklaşımlar*, Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Hall, K. M. ve Sabey, B. L. (2007). Focus on the Facts: Using Informational Texts Effectively in Early Elementary Classrooms, *Early Childhood Education Journal*, 35(3), 261-268.
- Hauptmann, S. ve Steger, T. (2013). "A bravenew (digital) world?" Effects of In-house Social Media on HRM, *Zeitschrift für Personalforschung*, 27(1), 26-46. DOI: 10.1688/1862-0000_ZfP_2013_01_Hauptmann
- Hook, S. A. ve Taht, K. (2011). Social Media and Electronic Discovery: A Potential Source of Evidence in Bankruptcy Proceedings, *Journal of the National Association Bankruptcy Trustees*, 27(4), 25-29.
- Kietzmann, J. H.; Hermkens, K.; McCarthy, I. P. ve Silvestre, B. S. (2011). Social Media? Get Serious! Understanding the Functional Building

Blocks of Social Media, *Business Horizons*, 54, 241-251.
DOI:10.1016/j.bushor.2011.01.005

Kim, W.; Jeong, O. R. ve Lee, S. V. (2009). On Social Websites, *Information Systems*, 35, 215-236. DOI:10.1016/j.is.2009.08.003

Kwon, O.; Min, D.; Geringer, S. ve Lim, S. K. (2013). Students Perception of Qualifications for Successful Social Media Coordinator, *Academy of Marketing Studies Journal*, 17(1), 109-128.

Kurudayıoğlu, M. ve Tüzel, S. (2010). 21. Yüzyıl Okuryazarlık Türleri, Değişen Metin Algısı ve Türkçe Eğitimi, *Türklük Bilimi Araştırmaları*, Güz 2010, 28, 283-298.

Maloch, B. ve Bomer, R. (2013). Informational Texts and the Common Core Standards: What Are We Talking About Anyway, *Journal of Reading Education*, Spring/Summer, 38(3), 5-13.

McEachern, R. W. (2011). Experiencing a Social Network in an Organizational Context: The Facebook Internship, *Business Communication Quarterly*, 74(4), 486-493.

Merriam, S. B. (2013). *Nitel Araştırma: Desen ve Uygulama İçin Bir Rehber*, (Çev. Editörü: Selahattin Turan) Ankara: Nobel Yayıncılık.

Rowe, S. S. (2012). A New Kind of Currency: Informational Text Literacy in Elementary School, *Communique*, January-February 2012 40(5), 4-6.

Şirin, M. R. (2006). *Gösteri Çağı Çocukları: İletişim Çağında Medya Sarmalı*, İstanbul: İz Yayıncılık.

Thompson, J. B. (2008). *Medya ve Modernite*, (Çev. Serdar Öztürk). İstanbul: Kırmızı Yayınları.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.